ECLI:LV:AT:2024:1210.A420290219.12.S
Lieta Nr. A420290219, SKA-19/2024
Administratīvo lietu departaments

Latvijas Republikas Senāts
SPRIEDUMS
Rīgā 2024.gada 10.decembrī

Senāts šādā sastāvā: senatore referente Līvija Slica, senatori Ermīns Darapoļskis un Indra Meldere

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. A/ pieteikumu par Maksātnespējas kontroles dienesta 2019.gada 21.oktobra lēmuma Nr. 1-11/2019/63 atcelšanu, sakarā ar Maksātnespējas kontroles dienesta kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2021.gada 9.marta spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Maksātnespējas kontroles dienests izsludināja pieteikšanos kvalifikācijas eksāmena kārtošanai, uz kuru pieteicās arī maksātnespējas administrators pieteicējs /pers. A/.

Ar Maksātnespējas kontroles dienesta 2019.gada 7.oktobra lēmumu Nr. 1-98/2019/90 pieteicējam atteikts kārtot kvalifikācijas eksāmenu.

Ar Maksātnespējas kontroles dienesta 2019.gada 21.oktobra lēmumu Nr. 1-11/2019/63 (turpmāk – pārsūdzētais lēmums) pieteicējs atcelts no maksātnespējas administratora amata. Lēmums pamatots ar to, ka saskaņā ar Maksātnespējas likuma 13.panta otrās daļas 3.punktu par administratoru nevar būt persona, kura ir bijusi sodīta par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu vai pret kuru izbeigts kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu uz personu nereabilitējoša pamata.

[2] Pieteicējs par pārsūdzētā lēmuma atcelšanu vērsās administratīvajā tiesā.

[3] Administratīvā apgabaltiesa ar 2021.gada 9.marta spriedumu pieteikumu apmierināja. Apgabaltiesa pamatoja spriedumu ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[3.1] Pieteicējs 2000.gada 19.maijā saukts pie kriminālatbildības par noziedzīgu nodarījumu pēc Krimināllikuma 275.panta pirmās daļas, bet krimināllieta izbeigta 2000.gada 5.jūnijā, pamatojoties uz Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 8.pantu. Par nodarījumu pieteicējs paskaidroja, ka viņu kā nepilngadīgo 2000.gada 11.maijā aizturēja vilciena kontrolieri saistībā ar aizdomām par viltotas braukšanas biļetes izmantošanu. Pieteicējs tika nogādāts transporta policijas iecirknī, kur viņš samaksāja viņam izsniegto kvīti. Citu ziņu par pieteicējam inkriminētā nodarījuma faktiem lietā nav un objektīvu iemeslu dēļ tās vairs nav iespējams iegūt. Pēdējo 19 gadu laikā pieteicējs Krimināllikumā paredzētās sodāmās darbības nav izdarījis.

[3.2] No Maksātnespējas likuma 13.panta otrās daļas 3.punkta un 17.^{2}panta pirmās daļas 11.punkta izriet, ka par maksātnespējas administratoru nevar būt persona, kura sodīta par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu vai pret kuru izbeigts kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu uz personu nereabilitējoša pamata.

Krimināllikuma 63.panta trešajā daļā konstatējams atklāts likuma robs attiecībā uz sodāmības saglabāšanas laika posmu personām, kurām kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts uz personu nereabilitējoša pamata, un tas aizpildāms analoģijas ceļā. Ar personām, pret kurām kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts uz personu nereabilitējoša pamata, salīdzināmā situācijā atrodas Krimināllikuma 63.panta trešās daļas 2.punktā minētās personas, kuras piespriesto sodu nav izcietušas, taču kurām iestājies likumā paredzētais notiesājošā sprieduma izpildīšanas noilgums. Tāpēc, ja no sprieduma spēkā stāšanās dienas pagājuši piecpadsmit gadi un noilgumu nav pārtraucis jauns noziedzīgs nodarījums, notiesātā persona uzskatāma par nesodītu atbilstoši Krimināllikuma 63.panta trešās daļas 2.punktam. Piemērojot šo tiesību normu pēc analoģijas izskatāmajā lietā, datums, no kura pieteicējs būtu uzskatāms par nesodītu, ir 2015.gada 5.jūnijs. Tāpēc ievērojot šo termiņu un to, ka pieteicējs jaunus noziedzīgus nodarījumus nav izdarījis, pieteicēja pieteikums ir apmierināms.

[4] Maksātnespējas kontroles dienests par apgabaltiesas spriedumu iesniedza kasācijas sūdzību, kurā norādīti turpmāk minētie argumenti.

[4.1] Apgabaltiesa nepareizi interpretēja Maksātnespējas likuma 13.panta otrās daļas 3.punktu kopsakarā ar Krimināllikuma 63.pantā noteikto.

Apgabaltiesa nepamatoti secināja, ka izskatāmajā gadījumā ir konstatējams atklāts likuma robs, jo likumdevējs nav izteicies par to, vai personām, pret kurām kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts uz personu nereabilitējoša pamata, sodāmība tiek dzēsta vai tā saglabājas neierobežotā laika posmā. Tiesa nevērtēja ierobežojumu ieņemt administratora amatu individuāli attiecībā uz pieteicēju, bet konstatēja atklātu likuma robu, t.i., apgabaltiesa nevērtēja konkrētās lietas apstākļus, bet nepamatoti pielietoja tiesību tālākveidošanu – pēc analoģijas piemēroja Krimināllikuma 63.panta trešās daļas 2.punktu.

[4.2] Maksātnespējas likuma 13.panta otrās daļas 3.punktā ietvertais ierobežojums neparedz katra konkrēta gadījuma izvērtējumu, tātad nepieļauj nekādus izņēmumus, līdz ar to Maksātnespējas likumā ietvertais aizliegums ir absolūts.

[4.3] Apgabaltiesa nepamatoti un būtiski ir sašaurinājusi nereabilitējošu apstākļu tiesiskās sekas uz tiesībām ieņemt administratora amatu, kas novedis pie lietas nepareizas izspriešanas. Konstatējot Maksātnespējas likuma 13.panta otrās daļas 3.punktā noteikto ierobežojumu, kas saskaņā ar Maksātnespējas likuma 17.^{2}panta pirmās daļas 11.punktu ir pamats administratora atcelšanai no amata, pieņemams obligātais administratīvais akts.

[4.4] Atbilstoši 2016.gada 8.novembrī iesniegtā likumprojekta „Grozījumi Maksātnespējas likumā" anotācijā norādītajam redzams, ka Maksātnespējas likuma 13.panta otrās daļas 3.punktu likumdevējs ir apzināti izstrādājis šādā redakcijā, kā arī apzināti izveidots regulējums ar dažādām tiesiskajām sekām. Likumdevējs ir izvērtējis absolūta ierobežojuma nepieciešamību.

[5] Pieteicējs paskaidrojumā par kasācijas sūdzību norāda, ka tā nav pamatota.

[6] Senāts uzskatīja, ka Maksātnespējas likuma 13.panta otrās daļas 3.punkts, ciktāl tas nosaka aizliegumu personai, pret kuru izbeigts kriminālprocess uz personu nereabilitējoša pamata, ieņemt maksātnespējas administratora amatu, neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 101. un 106.pantam, un iesniedza pieteikumu Satversmes tiesā.

Satversmes tiesa ar 2024.gada 24.oktobra spriedumu lietā Nr. 2023-44-01 Maksātnespējas likuma 13.panta otrās daļas 3.punktu, ciktāl tas nosaka aizliegumu personai, attiecībā uz kuru kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts uz personu nereabilitējoša pamata, ieņemt maksātnespējas administratora amatu, atzina par neatbilstošu Satversmes 106.panta pirmajam teikumam. Attiecībā uz pieteicēju norma atzīta par spēkā neesošu no pieteicēja pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Motīvu daļa

[7] Maksātnespējas likuma 13.panta otrās daļas 3.punkts noteic, ka par administratoru nevar būt persona, kura sodīta par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu vai pret kuru izbeigts kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu uz personu nereabilitējoša pamata.

Satversmes tiesa ar 2024.gada 24.oktobra spriedumu lietā Nr. 2023-44-01 atzina minēto tiesību normu, ciktāl tā nosaka aizliegumu personai, attiecībā uz kuru kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts uz personu nereabilitējoša pamata, ieņemt maksātnespējas administratora amatu, par neatbilstošu Satversmes 106.panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu no 2025.gada 1.jūnija.

Savukārt attiecībā uz personām, kuras uzsākušas savu pamattiesību aizsardzību ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, minēto tiesību normu Satversmes tiesa atzina par neatbilstošu Satversmes 106.panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu no šo personu pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.

Tātad izskatāmajā lietā Maksātnespējas likuma 13.panta otrās daļas 3.punkts ir spēkā neesošs no pieteicēja pamattiesību aizskāruma rašanās brīža, proti, no brīža, kad šo tiesību normu piemērojis Maksātnespējas kontroles dienests.

[8] Satversmes tiesa spriedumā norādīja, ka noziedzīgi nodarījumi atkarībā no personas vai sabiedrības interešu apdraudējuma rakstura un kaitīguma pakāpes ir dažādi. Krimināllikumā noziedzīgi nodarījumi ir iedalīti kriminālpārkāpumos un noziegumos (mazāk smagi, smagi un sevišķi smagi noziegumi). Tie apdraud dažādas ar Krimināllikumu aizsargātas intereses, piemēram, personas dzīvību, veselību, mājokļa neaizskaramību, brīvību, īpašumu, vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību, pārvaldes kārtību. Satversmes tiesa arī ir atzinusi, ka kriminālprocesa izbeigšana uz nereabilitējoša pamata attiecas uz atšķirīgiem personas izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem. Pastāv arī tādi personu nereabilitējoši apstākļi, kuri aptver situācijas, kad ar personas nodarījumu saistītais sabiedrības interešu apdraudējums ir salīdzinoši zems un tāda pati ir šā nodarījuma kaitīguma pakāpe (*Satversmes tiesas 2022.gada 15.decembra sprieduma lietā Nr. 2021-41-01 18.4.1.punkts, 2024.gada 24.oktobra sprieduma lietā Nr. 2023-44-01 14.2.punkts*).

Satversmes tiesa arī norādīja, ka tas, ka persona noziedzīgu nodarījumu izdarījusi tīši, nenozīmē, ka šī persona vēlāk nevarētu laboties un sekmīgi iekļauties sabiedrībā. Turklāt, nosakot personai aizliegumu strādāt kādā profesijā, nozīme ir ne tikai tam, pret kādām interesēm persona vērsusies, izdarot attiecīgo noziegumu, bet arī šo personu raksturojošiem kritērijiem – piemēram, personas attieksmei pret savulaik izdarīto noziegumu un dzīvesveidam pēc tā izdarīšanas. Jāņem vērā arī tas, ka personas attieksme pret pašas izdarīto noziedzīgo nodarījumu, kā arī vērtību sistēma laika gaitā var mainīties (*2024.gada 24.oktobra sprieduma lietā Nr. 2023-44-01 14.2.punkts*).

Apstrīdētajā normā noteiktais aizliegums ir tiešā veidā saistīts ar pieņēmumu par personu un tās īpašībām. Tādējādi tieši individuāls vērtējums, kurā tiktu ņemts vērā gan nodarījuma smagums, gan nereabilitējošie apstākļi, gan arī laiks, kas pagājis pēc nodarījuma, un pašas personas attieksme un uzvedība pēc nodarījuma izdarīšanas, var būt tāds alternatīvs līdzeklis, ar kuru personas pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk. Tas var būt viens no līdzekļiem, kas nodrošinātu, ka no administratoru loka tiek izslēgtas tikai tādas personas, kuras apdraud sabiedrības uzticēšanos maksātnespējas jomai un administratora profesijai (*turpat, 14.2.punkts*).

Satversmes tiesa norādīja, ka tiesai izskatāmajā administratīvajā lietā individuāli jāvērtē riski, kas saistīti ar attiecīgās personas atrašanos administratora amatā, un šai nolūkā tieši jāpiemēro Satversme un šajā spriedumā ietvertās atziņas (*turpat, 15.punkts*).

[9] Attiecībā uz pierādījumu novērtējumu Senāta kā kasācijas instances kompetence atšķiras no pirmās un apelācijas instances tiesas kompetences. Senāta kompetencē nav lietas faktisko apstākļu pārbaude un vērtēšana. Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 325., 326. un 327.pantam kasācijas instances tiesa pārbauda, vai zemākas instances tiesa lietas izskatīšanā pareizi piemērojusi tiesību normas, nevis pēc būtības pārbauda lietas faktiskos apstākļus un to, vai pareizs ir iestādes lēmums vai rīcība.

Tādējādi lietas faktisko apstākļu, kas attiecas uz pieteicēja nodarījumu, laiku, kas pagājis kopš nodarījuma, pieteicēja uzvedību pēc nodarījuma izdarīšanas u.c., pārbaude un vērtēšanas ir apelācijas instances tiesas kompetencē. Apgabaltiesa spriedumā ir konstatējusi vairākus faktiskos apstākļus (piemēram, pieteicēja pārkāpums bija viltotas braukšanas biļetes izmantošana, pieteicējs pēdējo 19 gadu laikā Krimināllikumā paredzētās sodāmās darbības nav izdarījis), kas būtu vērtējami šajā sakarā, taču spriedumā nav individuāli vērtēti riski, kas saistīti ar pieteicēja atrašanos administratora amatā. Līdz ar to, skatot lietu no jauna, apgabaltiesai, tostarp iesaistot iestādi, jānoskaidro attiecīgie faktiskie apstākļi un jāvērtē individuālie riski saistībā ar pieteicēja atrašanos administratora amatā, ņemot vērā Satversmes tiesas 2024.gada 24.oktobra spriedumā lietā Nr. 2023-44-01 ietvertās atziņas.

[10] Ņemot vērā minēto, Senāts atzīst, ka nav nozīmes Maksātnespējas kontroles dienesta kasācijas sūdzības argumentiem par apgabaltiesas sniegto Krimināllikuma 63.panta interpretāciju. Apgabaltiesas spriedums ir atceļams, un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 129.[1]panta pirmās daļas 1.punktu, 348.panta pirmās daļas 2.punktu un 351.pantu, Senāts

nosprieda

atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2021.gada 9.marta spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai.
atmaksāt Maksātnespējas kontroles dienestam par kasācijas sūdzību samaksāto drošības naudu 70 *euro*.

Spriedums nav pārsūdzams.

L. Slica E. Darapoļskis I. Meldere